

BOJOVÁ POHOTOVOST

Ještě letos vstoupí v platnost nová „Směrnice pro uvádění Čs. lidové armády do bojové pohotovosti“.

Nová „Směrnice“ má podstatně odlišnou koncepci od dosud platné „Směrnice“. Nová koncepce vychází ze závěrů soudobé mezinárodní politiky, vojenské politiky KSČ a celé Varšavské smlouvy, ze závěrů strategickopolitické koncepce imperialistických států, zejména členských států Severoatlantického paktu a jeho příprav k válce, z charakteristiky možné budoucí války a způsobů jejího vedení, ze zkušeností armád států Varšavské smlouvy, především Sovětského svazu a z vnitřních zkušeností získaných z vývoje upevňování bojové pohotovosti vojsk ČSLA.

K snadnějšímu proniknutí do obecné problematiky v oblasti bojové pohotovosti a k správnému usměrnění na hlavní problémy bojové pohotovosti jsme zpracovali seriál článků, ve kterých vysvětlíme základní myšlenky bojové pohotovosti.

Vzhledem k nezbytné míře utajení otázek pohotovosti, která je vyšší než může zabezpečit Vojenská mysl, jsme některé problémy vynechali nebo jen naznačili.

Hlavním cílem zveřejněného materiálu je přispět ke komplexnějšímu chápání významu bojové pohotovosti a tím i k zabezpečení příznivých podmínek pro pochopení, rozpracování a konečnou realizaci nové „Směrnice“.

Upevňování a zvyšování nepřetržité bojové pohotovosti ČSLA z hlediska vojenskopolitické situace v Evropě

V důsledku úspěchů socialismu a světového revolučního hnutí, při současném prohlubování všeobecné krize imperialismu, se třídní zápas mezi oběma soustavami přirostl do celosvětového měřítka, zahrnuje všechny hlavní oblasti společenského života a nabývá nejrůznějších forem.

Hlavním strategickým cílem imperialismu zůstává likvidace socialismu a obnova kapitalismu na celém světě. Protože se však světovému imperialismu nedaří změnit celkový poměr sil ve svůj prospěch a vytvořit reálné podmínky pro dosažení tohoto konečného cíle, zaměřuje se na oslabování pozic socialismu a na potlačování národně osvobozenického hnutí. Využívá k tomu všech forem boje v oblasti ekonomiky, ideologie a kultury a v případě nutnosti nebo za výhodných podmínek neváhá použít i ozbrojeného zápasu.

Svou politikou vytváří válečná ohniska ohrožující mír na celém světě. Hlavním představitelem této reakční, agresivní politiky jsou Spojené státy americké, které plní úlohu mezinárodního četníka a ochránce mezinárodního systému vykořisťování a útlaku.

Za nejvýznamnější válčisti světa je v současných podmínkách považováno evropské válčisti, zejména jeho středoevropský prostor. Zde má imperialismus soustředěny své největší síly — Severoatlantický pakt, který má značný počet strategických, operačně taktických i taktických zbraní, schopných k vedení všeobecné i omezené, jaderné či konvenční války. Je nejvážnějším zdrojem nebezpečí příští možné války v Evropě. Jeho agresivní cíle představují trvalou hrozbu pro země Varšavské smlouvy.

Nejlépe zhodnocuje situaci na středoevropském válčisti Deklarace o míru, bezpečnosti a spolupráci v Evropě ze dne 26. ledna 1972: „... v Evropě působí také síly, které mají zájem na udržení napětí, na stavění jedněch evropských států proti druhým, na zachování možnosti znova zhoršovat situace na evropském kontinentě. Tyto síly, jak ukazují skutečnosti i z poslední doby, si nedovedou představit evropskou politiku mimo rámec bloků a snaží se ještě víc vystupňovat závody ve zbrojení na evropském kontinentě ...“

Hlavním prostorem rozmístění sil Severoatlantického paktu ve střední Evropě a nejsilnějším imperialistickým státem v našem bezprostředním sousedství je Německá spolková republika. Základním cílem její politiky je aktivně se podílet na agresivních plánech NATO proti socialistickému táboru. Tyto záměry nejvýrazněji dokumentuje intenzita západoněmeckého úsilí a jeho předpokládané úsilí v příštích letech.

Západoněmecký bundeswehr je nejpočetnější a nejlépe vyzbrojenou složkou NATO. Jeho složení, organizace a výzbroj plně odpovídají agresivním koncepcím Severoatlantického paktu.

V důsledku konstruktivní mírové politiky SSSR a ostatních socialistických států se daří řešit některé palčivé otázky v Evropě. Na rozdíl od předchozích vlád je si současná vláda NSR vědoma základní reality v Evropě, což objektivně určuje nutnost uznat status quo v Evropě jako východisko pro postupné plnění nezměněných mocenských cílů německého imperialismu. Výrazem tohoto chápání situace v Evropě je nová taktika, odrážející se v Brandtově „Východní politice“. Jejím důsledkem je zahájení procesu ratifikace smluv mezi Sovětským svazem a Německou spolkovou republikou, mezi Polskou lidovou republikou a Německou spolkovou republikou. Obdobně i čtyřstranná dohoda ze dne 3. 9. 1971 o otázkách Západního Berlína a příslušné dohody mezi vládami Německé demokratické republiky a Německé spolkové republiky, jakož i mezi vládou NDR a Senátem Západního Berlína vytváří předpoklady pro uvolňování napětí v Evropě a k jednání o dalších závažných problémech bezpečnosti tohoto území.

To však nesmí oslabovat bdělost socialistických států, neboť základní cíle

NSR, jako významné součásti celého imperialistického tábora zůstávají beze změny.

Imperialismus zůstává nadále zdrojem možné války. Z jeho politiky vyvěrá pro naši zemi nebezpečí narušení dalšího budování socialismu a klidného soustředěného úsilí a životního snažení našich národů.

Zárukou likvidace tohoto nebezpečí a důležitým garantem dalšího nerušeného budování socialismu v naší zemi a dalšího rozvoje světové socialistické soustavy jsou mohutné ozbrojené síly států Varšavské smlouvy, které jsou nepřetržitě připraveny odrazit jakýkoli útok. Ministr obrany SSSR maršál Grečko o tom na 24. sjezdu KSSS řekl: ... „Neustálé upevňování ozbrojených sil je objektivní nutností pro úspěšnou výstavbu socialismu, vyplývající ze zákonitosti společenského vývoje a ze zvláštností třídního boje mezi kapitalismem a socialismem ...“

Socialistický tábor i nadále počítá s tím, že je možné světovou válku odvrátit. Jestliže se jí však nepodaří odvrátit, bude znamenat podle svého sociálního a třídního charakteru ozbrojené střetnutí dvou protikladných společenských soustav — kapitalismu a socialismu. Ze strany imperialistických států to bude válka nespravedlivá, dobytelská, ze strany socialistického společenství pak válka spravedlivá, osvobozeněcká.

Ozbrojený konflikt mezi oběma společenskými soustavami může mít různý charakter. Jako nejpravděpodobnější se jeví všeobecná jaderná válka. Připouští se i zahájení války konvenčními prostředky, nikdy se však nedá vyloučit přerůstání takto zahájených válek v jaderný zápas. Obě tyto varianty mohou být uskutečněny nenadálým napadením, o co se imperialisté budou vždy snažit, nebo po postupném narůstání napětí.

Vzhledem k tomu se musíme při zajišťování budování socialismu připravit na variantu nejhorší — na všeobecnou jadernou válku, zahájenou s překvapením. I když budeme nadále bojovat za její odvrácení, musíme udělat vše pro to, aby po jejím vzniku jsme byli s to, zasadit agresoru rozhodný úder a zničit ho, při současném zajištění přežití jaderných útrap našich národů.

Tato stanoviska jsou všeobecně platná pro každou zemi socialistického tábora. Jsou základem i naší vojenské doktríny s přihlédnutím na postavení a význam republiky, stojící bezprostředně proti potenciálnímu nepříteli. V každém případě, zásadním způsobem ovlivňují stupeň bojové pohotovosti a připravenosti armády i organizaci obrany teritoria.

Pro bezpečnost Československa má rozhodující význam členství ve Varšavské smlouvě. Pouze pomoc států — účastníků Varšavské smlouvy v čele se Sovětským svazem — při současném maximálním vypětí všech vlastních sil a prostředků — zaručuje svébytnost, svobodu a suverenitu našich národů.

ČSSR zaujímá velmi exponované místo v Evropě. Je socialistickým státem, který je na rozhraní dvou antagonistických světových soustav. 2546 km hraniční čáry, což představuje 73 % z celkové délky hranic ČSSR sousedíme se socialistickými státy, 356 km, tj. 10 % hranic sousedíme s agresivní Německou spolkovou republikou, což představuje asi 250 km frontové linie. Kromě toho máme společnou hranici s kapitalistickým neutrálním Rakouskem v délce 570 km. I když Rakousko není v míru potenciálním nepřítelem, je nutné počítat, že v případě globální války by mohla být jeho neutralita narušena vojsky NATO s cílem zabezpečit si nástupní prostor k napadení ČSSR na územně výhodném operačním směru. V takovém případě by hranice s Rakouskem představovala asi 200 km frontové linie.

Naše území je křižovatkou téměř všech operačních směrů bojové činnosti armád obou uskupení. Ovládnutí teritoria našeho státu by vytvořilo mimořádně výhodné podmínky pro údery do boků a týlů sestavy armád socialistických států. Celé území našeho státu se stane terčem útoku nepřítele v jakémkoli ozbrojeném konfliktu.

Československá lidová armáda, která spoluvytváří první operační sled Varšavské smlouvy, bude v případě rozpoutání války plnit v součinnosti s vojsky NDR, Polska, Maďarska a SSSR důležité úkoly. Ve spřátelených státech jsou rozmístěny další rozhodující pozemní a letecké síly států Varšavské smlouvy. Vzhledem ke geografickému umístění našeho státu bude ČSSR, zejména teritoriální orgány, plnit důležité úkoly ve prospěch spojenců, jako např. zabezpečení přesunů spojeneckých vojsk, jejich zasazení na jednotlivých směrech, jejich doplňování, zásobování apod. Tato činnost bude výrazně ovlivňovat úspěšné rozvíjení bojových operací všech spojeneckých vojsk Varšavské smlouvy.

Vzhledem ke strategickému významu ČSSR v obranném systému Varšavské smlouvy musí být Československá lidová armáda připravena střítnout se s vojsky NATO ihned na začátku války v jejích prvních hodinách. Proto je nezbytné udržovat ČSLA v nepřetržité bojové pohotovosti, tuto neustále zvyšovat, aby i v nejtěžších podmínkách zahájení války bylo možné ve spolupráci s armádami Varšavské smlouvy zasadit agresorovi zdrcující úder.

Z těchto důvodů chápeme obranu vlasti jako vlasteneckou a internacionální povinnost, plněnou v rámci všech zemí — účastníků Varšavské smlouvy, vyžadující soustředěného úsilí celé naší společnosti.

V r. 1970 na červnovém zasedání pléna ÚV KSČ bylo přijato usnesení, zabezpečovat trvalé upevňování obranyschopnosti naší země a spolupráci ozbrojených sil Varšavské smlouvy, jako přední úkol naší strany a společnosti.

Tato usnesení potvrdil 14. sjezd KSČ, který znovu zvýraznil nezbytnost, aby mocenské orgány, především ČSLA, byly připraveny k ochraně revolučních vymožeností proti vnitřnímu i vnějšmu nepříteli.

Generální tajemník KSČ, soudruh G. Husák v úvodním projevu 14. sjezdu zdůraznil... „žijeme na hranici imperialistického světa a nemůžeme ani na chvíli ztrácet ze zřetele, že musíme být připraveni spolu s našimi spojenci k obraně národní a státní nezávislosti i socialistického zřízení. Zabezpečujeme tento úkol v rámci společenského úsilí států Varšavské smlouvy, opření o pevné, nerozborné přátelství se Sovětským svazem ...

Internacionální charakter obrany naší socialistické vlasti zdůraznila i rezoluce 14. sjezdu... „Trvalým úkolem celé společnosti, ozbrojených sil, státních a společenských orgánů a institucí je zajištění spolehlivé obrany země a socialistických vymožeností našeho lidu. Toho lze dosáhnout jen v rámci jednotného úsilí zemí Varšavské smlouvy v plném souladu se zájmy všech jejích členských států a v nerozborném přátelství a spojenectví se Sovětským svazem ...

Důležitým úkolem branné politiky strany a státu je, na vyhraněné třídních a internacionálních základech, prohloubit brannou výchovu a přípravu obyvatelstva, zvláště mládeže, posilovat jednotu armády a lidu tak, aby obrana naší socialistické vlasti se stala ctí a vlasteneckou povinností každého občana ...

K zvyšování bojové síly Československé lidové armády je zapotřebí rozvíjet stranickopolitickou práci a politickoideovou výchovu, zvláště upevňovat vědomí socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu příslušníků armády. V další výstavbě armády a formování politických hledisek využívat

poznatků marxisticko-leninské vojenské vědy a zkušeností bratrských socialistických zemí. Neustálou pozornost věnovat zdokonalování systému velení, upevňování kázně, organizovanosti života a vysoké bojové pohotovosti vojsk ...“

Z uvedených výňatků sjezdových materiálů je nesporné, že výstavba celého branného systému ČSSR musí být uskutečňována pod vedením KSČ. Pouze vedoucí politická síla v ČSSR — Komunistická strana a její orgány — je povolána a schopna řídit a integrovat celospolečenské úsilí k obraně země na principu marx-leninského světového názoru. KSČ určuje základní koncepční linii pro obranu, střeží její realizaci a vytváří pro ni nezbytný prostor a podmínky ve všech oborech státní a společenské činnosti. Při tom nenarušuje pravomoci a nesnímá odpovědnost z příslušných státních a společenských institucí za realizaci branné politiky a za plnění úkolů, spojených s obranou země.

Branný systém chápeme jako komplexní a celospolečenský systém, zahrnující všechny nezbytné podmínky k optimálnímu splnění cílů vojenské politiky strany. Tuto politiku strana trvale určuje a uskutečňuje na základě rozborů vnitřních i vnějších společenských procesů a vychází ze závazků, vyplývajících ze spojeneckých smluv, ze strategických koncepcí a závěrů protivníka, vzájemných poměrů sil a úrovně poznání rozvoje vojenství.

Hlavní funkci branného systému v ČSSR, jako součásti koaličního systému socialistických států je již v míru spolupůsobit svou všestrannou připraveností a akceschopností k tomu, aby potenciálnímu nepříteli bylo zabráněno v možnosti volit válku jako prostředek k dosažení svých politických cílů a soustavně a všestranně připravovat ČSSR k aktivní obraně země.

Z této koncepce branného systému vyplývá pro ČSLA úkol, aby všichni příslušníci armády si osvojili jednotné principy a metody výcviku a vojenské výchovy, které tvoří základy příprav armád spojeného velení Varšavské smlouvy a aby se důsledně učili u Sovětské armády, jak všestranně zvyšovat bojovou pohotovost.

Analýza bojové pohotovosti

V první polovině padesátých let byla problémům bojové pohotovosti věnována malá pozornost. Bylo tomu tak proto, že imperialistické mocnosti vzhledem k nesmírné popularitě Sovětského svazu i nevýhodnému poměru sil na evropském válečném a nejasnému politickému vývoji ve státech střední a východní Evropy nevystupovaly se svými strategickými a vojenskopolitickými cíli otevřeně. Proto ani v prvních poválečných letech nevystupovalo nebezpečí nové války výrazně do popředí. Hlavní pozornost byla proto věnována především organizačnímu i materiálovému zabezpečení armády.

Po roce 1948 bylo hlavním úkolem upevnit armádu jako mocenský nástroj vítězné dělnické třídy s důrazem na posílení její vnitřní funkce, tj. ochrany a obrany revolučních výsledků proti vnitřnímu nepříteli. Úkoly vnější funkce, tj. ochrany a obrany státního území před agresí nepřítel, vzala na svá bedra plně Sovětská armáda.

S postupným přebíráním úkolů vnější funkce od Sovětské armády, s organizačním, materiálovým a výcvikovým upevňováním ČSLA, bylo zahájeno teoretické a praktické rozpracování zásad bojové pohotovosti.

Zásadní zlom v přístupu a v řešení otázek bojové pohotovosti nastal v roce 1955. V tomto roce se Čs. lidová armáda stala součástí armád Varšavské smlouvy, jako protiváhy vytvořivšího se Severoatlantického paktu (NATO), do něhož byla včleněna v r. 1954 i rodící se vojska Bundeswehru (NSR).

K zvýšení významu bojové pohotovosti přistoupila v té době i hrozba jaderné války ze strany imperialistických mocností. Tím byly vytvořeny podmínky pro řešení bojové pohotovosti a vyvstaly nové, kvalitativní úkoly jejího zabezpečení.

Podkladem pro rozvoj teoretického myšlení i praktických zásad bojové pohotovosti byly diskuse o možnostech využití překvapení v soudobých podmínkách a o možných důsledcích nenadálého napadení i praktická opatření přijímaná v Sovětské armádě.

Jedním z prvních kroků ke zvýšení pohotovosti ČSLA v nových podmínkách bylo vydání „Směrnic MNO pro udržování stálé pohotovosti v r. 1955“. Směrnice byly první reakcí na důsledky použití zbraní hromadného ničení. Tehdejší směrnice však nerozlišovaly stupně bojové pohotovosti podle druhu vojska ani podle vývoje situace.

O rostoucím významu bojové pohotovosti svědčí kromě jiného projev tehdejšího ministra národní obrany na velitelském shromáždění dne 12. 10. 1956, kde zdůraznil:

„Pokládám za nutné blíže objasnit pojem bojové pohotovosti vojsk, jejíž význam se stále zdůrazňuje a dostává se do popředí důležitosti s růstem momentu překvapení i vzhledem k našemu vysoce odpovědnému zeměpisnému postavení na nejzápadnější výspě socialistického tábora. Ještě často mnozí funkcionáři chápou bojovou pohotovost úzce a zjednodušeně, mají za to, že stačí využít za poplachu nástup kádrových jednotek v určené době. To nestačí. Usilujeme nejen o to, aby kádrová vojska byla vysoce bojeschopná, aby byla zabezpečena rychlá bojová pohotovost výcvikové a uložené techniky, zbraní, vozidel, tanků, letadel apod. Tento úkol vyžaduje též skoncovat se „sezónností“ výcviku a zabezpečovat, aby vojska byla schopna v kterékoli roční době řešit bojové úkoly i za nejsložitějších podmínek používání zbraní hromadného ničení“.

K dalšímu propracování problémů zahájení války za použití zbraní hromadného ničení a jeho vlivu na bojovou pohotovost došlo v letech 1957—1958. Přispěla k tomu postupující remilitarizace Západního Německa, zvyšující se přípravy celého imperialistického tábora na válku i konkrétní poučení z anglo-francouzské intervence v Egyptě a kontrarevoluce v Maďarsku.

Na aktivu komunistů 26. 5. 1957 vystoupil ministr národní obrany s projevem, v němž zhodnotil vliv vývoje mezinárodní situace na růst významu vysoké bojové pohotovosti a bojeschopnosti armády. Odsoudil politickou bezstarostnost a pacifistické hodnocení vývoje ve světě.

Vojenský tisk, zvláště pak Vojenská mysl zveřejňovala názory zkušených velitelů a pracovníků štábů o bojové pohotovosti a tím podstatně přispěla k pochopení důležitosti tohoto úkolu v širokých masách vojáků z povolání.

Kladně může hodnotit i výsledky vědecké konference generálního štábu ČSLA, organizované k řešení bojové pohotovosti, i když řada názorů byla ovlivněna tzv. „všemohoucností jaderných zbraní“.

Promyšleněji a teoreticky hlouběji je bojová pohotovost řešena v ČSLA kolem r. 1960—61, kdy byla přijata řada praktických opatření, která zvyšovala bojovou pohotovost armády jako celku i jednotlivých druhů zbraní a velitelských kádrů.

Východiskem byly opět poznatky sovětské vojenské vědy. Jako příklad tehdejšího názoru na bojovou pohotovost lze uvést projev ministra SSSR,

maršála R. Malinovského, přednesený v květnu 1960 na celoarmádní poradě sekretářů stranických organizací:

„Ústřední místo v naší práci zaujímají otázky dalšího zvýšení bojové pohotovosti ozbrojených sil. Možnost nenadálého napadení agresorem, za masového využití jaderných zbraní, nezměřitelně zvyšuje požadavky této bojové pohotovosti. V současné době se uvedení vojsk do bojové pohotovosti na signál musí měřit ne na dny a v řadě případů dokonce ani ne na hodiny. V mnohých útvarech a svazech záležitosti nyní na každé minutě...“

Pouze takový, výjimečně vysoký stupeň pohotovosti může zabezpečit řešení našich životně důležitých úkolů a vést ke zlomení agresorova napadení a k odražení jeho nenadálého úderu...“

Ve svém projevu s. Malinovský dále rozvedl a zdůraznil, že obecná bojová pohotovost ozbrojených sil v soudobých podmínkách je realizována širokým rozsahem různých opatření, týkajících se všech stránek života vojsk. Zdůraznil především otázky technického zabezpečení vojsk, vytvoření potřebných uskupení sil a prostředků, vysokou organizovanost, kázeň a znalosti polní přípravy i umění velitelů a štábů všech stupňů velet a řídit vojska.

Na tomto základě byly rozvíjeny i názory na bojovou pohotovost ČSLA. Dokladem toho je celoarmádní aktiv komunistů po celostátní konferenci KSČ v r. 1960. Na tomto aktivu bylo zdůrazněno, že...: prvním základním úkolem je nepřetržitě zvyšování všestranné bojové pohotovosti naší armády...“ Bojová pohotovost byla charakterizována jako schopnost nastoupit v nejkratší možné době v rozhodný vítězný boj se silným nepřítelem, v nejsložitějších podmínkách. Bojová pohotovost byla stanovena jako základní kritérium pro hodnocení dosavadních výsledků.

Od tohoto aktivu se stala otázka pohotovosti předmětem hlavního zájmu komunistů v ozbrojených silách a byla projednávána jako jeden z prvořadých úkolů na všech důležitých schůzích a aktivech.

Základní orientaci v řešení konkrétních úkolů bojové pohotovosti dávaly rozkazy ministra národní obrany. Tak např. RMNO na výcvikový rok 1962 ukládal: „... dosáhnout dalšího zkrácení doby potřebné pro uvedení vojsk do plné bojové pohotovosti, jejich organizovanému vyvedení bojovým poplachem k rychlému přemístění do prostoru rozptýlení nebo bojové činnosti...“

Pro rozvoj a prohloubení bojové pohotovosti v ČSLA byla zásadní „Směrnice MNO/GŠ pro uvedení vojsk do bojové pohotovosti“ vydané v r. 1961, které byly v roce 1962 novelizovány. Hlavní význam směrnic spočíval v ujednacení obsahu bojové pohotovosti a ve stanovení norem pro dosažení pohotovosti k plnění bojového úkolu. O vzestupu kvality bojové pohotovosti svědčí to, že prakticky všechny útvary ČSLA dosahovaly opuštění kasáren do 30 minut.

Směrnice z r. 1962 zavedly 3 stupně pohotovosti vojsk, podle vývoje situace. S každým stupněm byla spojena určitá konkrétní opatření, zabezpečující postupná a přiměřená opatření.

Můžeme říci, že období 1960 až 1962 znamená kvalitativní zlom v pojetí a především pak v realizačních opatřeních bojové pohotovosti. Přesto, že mnohé otázky zůstaly i potom otevřené, dosáhla ČSLA v tomto období stupně bojové pohotovosti, který odpovídal soudobým podmínkám a zabezpečoval splnění bojového úkolu.

Těchto kladných výsledků bylo dosaženo především proto, že bylo plně využíváno zkušeností sovětské armády, že ČSLA byla budována v souladu

s marxisticko-leninskými zásadami rozvoje ozbrojených sil v třídně rozděleném světě, že byla upevňována souběžně vnitřní i vnější funkce armády.

13. sjezd Komunistické strany Československa (31. 5. až 4. 6. 1966) ve své rezoluci (část II) uložil:

„— nadále zdokonalovat náš ozbrojený systém, budovat jej jako pevnou soustavu kdykoli spolehlivě vystoupit na obranu socialistických vymožeností lidu, rozvíjet jej v jednotě politických, ekonomických a vojenských opatření, při plném využití předností socialismu a respektování jeho možností. V pevném spojení a přátelství se Sovětským svazem a v jednotě a spolupráci armád Varšavské smlouvy spatřujeme hlavní záruku bezpečnosti republiky a svobody našich národů...“

— budovat a upevňovat československé ozbrojené síly, jejich bojeschopnost, morální sílu, oddanost lidu a věrohodnost ideám komunismu, trvale pečovat o jejich moderní technické vybavení, vysokou úroveň velení, a vzájemné prohlubování vztahů mezi ozbrojenými silami a pracujícími, rozvíjet všelidový charakter obrany států, pečovat o brannou výchovu obyvatelstva, překonávat pacifistické a liberalistické tendence...“

Takto formulované programové cíle vojenské politiky v základních rysech respektovaly leninské principy obrany socialistického státu, výstavby ozbrojených sil i požadavky soudobého vojenství.

Při rozpracování tohoto usnesení nebylo však hlavní těžiště položeno do důsledného dovádění sjezdových idejí do myšlení a postojů, ale především na řešení funkčního systému branného systému. Ve výchovném stranickém procesu nebyla věnována dostatečná pozornost objasňování problému míru a války, války a politiky a místa armády v politickém systému společnosti.

V důsledku toho se šířily pacifistické tendence a iluze o soudobém kapitalismu. Rozšířilo se netřídní chápání mírového soužití a soutěžení, stále ve větším měřítku ovlivňovaly myšlení lidí, zvláště inteligence, maloměstské tendence a postoje v nazírání na otázky revolučního násilí, na obranu státu a na internacionální obsah vojenské politiky strany a státu. Nedostatečná pozornost věnovaná ideově výchovné práci nutně od samého začátku podvazovala vlastní realizační proces vojenskopolitického programu sjezdu.

Realizační proces linie 13. sjezdu KSČ byl charakterizován snahou rozpracovat její závěry do jednotlivých úkolů výstavby armádního organismu. V období do 13. sjezdu do ledna 1968, řešily proto řídicí orgány strany a armády řadu zásadních problémů, k nimž byly také zpracovány četné analytické a koncepční studie.

Při plnění vojenskopolitické linie 13. sjezdu KSČ se negativně projevilo přecenění jednoty společnosti a dostatečně hluboko nebyly postiženy změny v politické a vojenské strategii imperialismu v jeho konkrétním rozvrtném působení vůči naší socialistické společnosti.

Výrazem toho bylo nedostatečné sřežení a uplatňování leninských principů výstavby armády. Tyto principy spolu se sovětskými zkušenostmi byly sice ve všech základních dokumentech KSČ i velení ČSLA zdůrazňovány jako základ výstavby ČSLA, ale jejich uplatňování v praxi bylo poznamenáno řadou nedostatků.

Zvláště se to projevilo v uplatňování principu vedoucí úlohy strany. Stag-nace a pasivita postupně zasáhla i armádní stranickou organizaci. Rostla formálnost stranických jednání a stranické práce, poklesla úroveň vnitrostranického života.

Snaha vypořádat se s kádrovými, materiálně technickými, organizačními a jinými problémy nebyla zcela úspěšná. Nepříznivě zde působily i narůstající krizové jevy ekonomiky, nedůslednost, nerozhodnost a mnohdy i nedomyšlenost a polovičitost přijímaných řešení. Dílčí úpravy nevedly k výrazným zlepšením, komplikace v některých případech narůstaly.

V takové situaci zastihl ČSLA rok 1968.

V polednovém vývoji 1968 zahájila pravice frontální útok proti vojensko-politické linii 13. sjezdu. Hlavní úsilí položila na likvidaci těch základních faktorů, které jsou zárukou důsledné realizace branné koncepce státu. Mezi ně patří:

- princip vedoucí úlohy marxleninské strany,
- princip budování obranného systému ČSSR jako stranické součásti jednotné internacionální koaliční obranné soustavy států Varšavské smlouvy,
- princip budování obranného systému ČSSR v jednotě ideologických, politických, ekonomických a vojenských stránek jeho výstavby a řízení,
- princip všelidové obrany ČSSR,
- princip výstavby ČSLA jako armády socialistického typu, která je hlavním článkem branného systému ČSSR a aktivní součástí Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy.

Protože ČSLA nebyla a není budována jako elitářská organizace, stojící nad společností, naopak je živou součástí naší společnosti spojenou s ní nesčetnými vstupy a styky, pronikly do ní postupně všechny nepřímé ideové a politické tendence z civilní části naší společnosti.

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu hodnotí tuto situaci takto: "... Celkový vývoj ve straně i celé společnosti měl zákonitě negativní dopad i na činnost a politickomorální stav čs. armády. Nové vedení armády se začalo formovat v dubnu 1968 už v ovzduší nejistoty a roustoucích pravcových tlaků, kdy politický rozklad v armádě byl provázen všestranným uvolněním kázně a narušením principů nedílné velitelské pravomoci v míře nemyslitelné v socialistické zemi..."

V masách vojáků základní služby i z povolání, především pak na teoretických pracovištích, se vytvářelo společenské a politické vědomí příznivé pro přijetí tzv. „nových myšlenek“. Souběžně s tímto procesem byla nepřímou cestou otupována kritika neleninských a nemarxistických přístupů a požadavků.

Tato situace zvyrazňovaná rozmělněným vystupováním čelních stranických a vládních funkcionářů, vytvořila všechny podmínky pro rozvíjení oportunismu nejen obecně v celém životě ozbrojených sil, ale i v plnění jejího nejdůležitějšího úkolu — v bojové pohotovosti.

Oportunistické a revizionistické úsilí bylo vedeno k zeslabení bojové pohotovosti v zabezpečení vnitřní i vnější funkce ČSLA.

Na vnitřní funkci ČSLA zaútočil kromě jiných revizionistů oficiálně Václav Slavík, bývalý tajemník ÚV KSČ. Na plenárním zasedání ÚV KSČ v r. 1967 požádal, aby se skončilo s teorií o vnitřní funkci armády, a demagogicky položil otázku, proti komu má být armády uvnitř socialistické společnosti použito.

Toto vystoupení se velmi rychle rozšířilo do armády a našlo výraz v desítkách žádostí a rezolucí, které žádaly zrušení plánovaných opatření k udržení klidu a pořádku uvnitř našeho státu.

Vnitřní funkce armády byla potlačena i ve smyslu součinnosti s Pohraniční stráží. Pod tlakem oportunistických nálad a názorů a také skutečností, že hra-

nice se Západem byla otevřena cestovnímu ruchu, byly v r. 1968 prosazovány názory o zbytečnosti plýtvání lidskými silami k poskytování pomoci Pohraniční stráží k ochraně státní hranice. I zde bylo v mnohém tlaku socialismu nepřátelských sil vyhověno a opatření k zabezpečení ochrany státní hranice byla zmírněna.

Pravicové síly však nezůstávaly jen u těchto úspěchů v narušení bojové pohotovosti k plnění funkce armády. Hlavní tlak rozvíjely na zeslabení pohotovosti k plnění vnější funkce armády.

V rozsáhlé míře byly rozvíjeny nesprávné názory a nepřítel byl idealizován. Byly vnášeny požadavky na zkrácení vojenské základní služby, na snížení počtu útvarů a svazků a na zrevizování povinnosti vůči našim spojencům.

A tak v r. 1968, kdy již nebylo organizovaného odporu proti těmto požadavkům, šla pravice v ČSLA v úsilí o zlikvidování bojové pohotovosti až do požadavku vystoupení z Varšavské smlouvy a vyhlášení neutrality.

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu k této situaci uvádí:

„...Jedním z politických a ideologických center pravice byla Vojenská politická akademie, z níž vzešlo v létě 1968 dokonce oficiální memorandum s požadavkem, aby byly přehodnoceny zásady vojenské politiky strany a státu schválené 13. sjezdem KSČ a aby byla upravena československá vojenská doktrína na základě revize našeho vztahu k Varšavské smlouvě...“

Chceme zdůraznit, že tyto extrémistické požadavky proklamované kromě jiného i memorandumem VPA, se nesetkaly u většiny vojáků z povolání s pochopením a byly odmítnuty. Přece však zde byly, a protože proti nim nebylo možné prakticky nikde centrálně a veřejně vystoupit a odhalit jejich nepřátelský obsah, sehrály velmi negativní vliv na vojáky základní služby, především pak na absolventy ŠDZ.

Nejvýrazněji se oportunistické a revizionistické myšlenky prosazovaly na teoretické frontě. Sovětské zkušenosti z oblasti vojenství, především pak z oblasti bojové pohotovosti, byly podceňovány a prosazovány samostatné čs. doktrinární koncepce.

Bez ohledu na společné obranné zájmy byly sovětské návrhy na sladění koncepce uvádění vojsk do bojové pohotovosti v celé Varšavské smlouvě z r. 1963 ponechány bez povšimnutí a byla rozpracována a v r. 1968 zavedena samostatná čs. koncepce.

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu opět tuto situaci hodnotí takto:

„...pravice přešla po lednu otevřeně na protisovětskou pozici a vědomě narušovala naše internacionální závazky, vyplývající z členství ČSSR ve Varšavské smlouvě. Pod heslem tzv. vlastní tváře čs. zahraniční politiky se krok za krokem prosazoval kurs na roztržku s našimi socialistickými spojení a bratrskými stranami...“

V krátké době po zavedení nové koncepce bojové pohotovosti se zjistilo, že toto pojetí uvádění vojsk do bojové pohotovosti má přes některé klady též nedostatky. Především se ukázalo, že celá koncepce vycházela z nereálných materiálně stavebních podmínek našich útvarů, opomíjela naplněnost útvarů a svazků a nebrala v úvahu finančně ekonomické možnosti našeho státu.

Ukázalo se, že k plné realizaci čs. koncepce uvedení vojsk do bojové pohotovosti je nezbytná široká přestavba parků, úprava výjezdových komunikací, i zavedení jednotného vyznamovacího systému. To však nebylo, vzhledem

k limitovanému vojenskému rozpočtu i limitovaným pracovním i materiálovým prostředkům, možné učinit ihned, ale až v postupném rozmezí několika let.

Proto zavedení čs. koncepce uvedení vojsk do bojové pohotovosti při nerespektování spojeneckých požadavků, vnějších i vnitřních okolností bylo předčasné a tím i do určité míry politicky škodlivé, neboť vytvářelo rozpor mezi rozkazem a možností jej plnit. To mělo silný politický odraz především u vojsk, kde velitelé a štáby musely na řešení tohoto rozporu vynakládat maximální úsilí a hledat často zcela samostatné cesty k splnění bojové pohotovosti.

Velení armády se nejednou zabývalo vývojem politické situace v ČSLA. Přijímaná opatření byla však negována neustálým, zvyšujícím se tlakem pravicových sil vně i uvnitř ozbrojených sil.

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu KSČ charakterizuje tuto situaci takto:

„... Tehdejší stav v armádě a Bezpečnosti vyžadoval rozhodná opatření k posílení stranického vlivu. Avšak dochází k pravému opaku. Místo kádrového řešení bylo na návrh A. Dubčeka bezpečnostní a branné oddělení ÚV KSČ zrušeno. Nejvyšší stranický orgán tak ztratil důležitý nástroj pro řízení komunistů v armádě a Bezpečnosti.

Tato i mnohá další fakta svědčí o tom, že politická a bojová pohotovost československé armády byla značně narušena. Jak silně byla naše armáda zasažena pravicovým oportunismem potvrzuje skutečnost, že za protisocialistickou činnost a hrubé porušení vojenských řádů byl značný počet členů útvarových organizací vyloučen ze strany a mnozí z nich museli odejít z armády...“

Proto také zastihl předsrpnový i posrpnový vývoj ve společnosti i masy příslušníků ČSLA politicky nepřipravené, což umožnilo, aby jejich značná část se dostala do vlivu nacionalismu a antisovětismu a nebyla proto v srpnových dnech schopna čelit prudkému nástupu kontrarevoluce.

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu k této situaci uvádí:

„... Mocenské orgány Státní bezpečnosti, justice i armády byly ochromeny, nebyly řízeny vedoucími orgány strany a státu, takže nebyly schopny čelit prudkému nástupu kontrarevolučního podzemí ani diverzi vnějších nepřátel. Bojeschopnost i morální a politický stav Čs. lidové armády citelně poklesly, takže oprávněně vznikala otázka, zda je naše armáda, bez jasných pokynů vedení strany a vlády, způsobilá zajišťovat ochranu našich západních hranic, jež jsou současně hranicí světové socialistické soustavy...“

... Zahraničně politická koncepce pravice, která byla výsledkem kontrarevolučního vývoje v ČSSR vedla ve svých důsledcích nejenom k ohrožení vnitřní stability a bezpečnosti státu i jeho suverenity a mírových podmínek pokojné práce lidu, ale i k obnažení západních hranic tábora socialismu, jehož mělo být Československo pevnou výspou na rozhraní socialistické a kapitalistické soustavy v Evropě. Obrana a zachování socialismu v naší zemi se tudíž netýkala pouze bezprostředních zájmů Komunistické strany Československa a našeho pracujícího lidu, ale nutně se staly společnou záležitostí socialistických států, bratrských stran těchto zemí i celého komunistického hnutí...“

V posrpnovém období byly v ČSLA rozvíjeny vztahy se Sovětskou armádou a ostatními socialistickými armádami. Byla ustavena Rada obrany státu a postupně byl upevňován systém řízení stranickopolitické práce.

Hlavní úsilí k obnovení všech principů vojenské politiky bylo v ČSLA rozvíjeno po dubnovém a květnovém plénu ÚV KSČ v r. 1969, kdy byl zahájen

intenzivní rozvoj branné soustavy státu, v němž je podstatně zvýrazněna úloha ČSLA.

V samotné ČSLA proběhl náročný konsolidační proces, z něhož vyšla ČSLA politicky, organizačně i bojově zpevněna.

Příznivý vliv na vývoj bojové a politické připravenosti měly rozvíjející se vztahy s ostatními socialistickými armádami, zvláště se Sovětskou armádou. Výrazně se ve všech oblastech prohloubila spolupráce s příslušníky Střední skupiny vojsk. To bezprostředně přispělo nejen k upevňování vzájemných vztahů, ale i k významnému vlivu na politické myšlení příslušníků ČSLA a tím i na zvýšení bojové pohotovosti čs. ozbrojených sil.

Velení i stranické a politické orgány se při konsolidaci v ČSLA plně opírali o závěry plén ÚV KSČ. Pod vedením strany byly učiněny významné kroky k vytvoření spolehlivých záruk obrany socialistické výstavby země, založené na spojeneckých vztazích se Sovětským svazem a dalšími socialistickými zeměmi i na optimálním využívání současných možností obranného potenciálu.

To se projevilo i na postupné obnově bojové pohotovosti ČSLA. Zvláště od r. 1970, především pak v r. 1971 dochází k výrazným úspěchům v této oblasti. Pro rok 1971 ministr národní obrany ve svém rozkaze stanovil: "...Hlavním úkolem ČSLA je její všestranné upevnění jako neoddělitelné součásti armád Varšavské smlouvy, připravené k společnému odražení jakékoli imperialistické agrese a k úplnému zničení nepřítele. K splnění tohoto úkolu dále zdokonalovat bojovou pohotovost vojsk ČSLA. Dosáhnout zkrácení norem uvedení vojsk, orgánů velení a týlu do bojové pohotovosti..."

Rozkaz ministra národní obrany byl splněn. Potvrdily to náročné prověrky bojové pohotovosti v r. 1971 téměř u všech svazů, svazků, útvarů a zařízení ČSLA. Výsledky provereček prokázaly, že velitelé, štáby i vojska věnovali bojové pohotovosti vysokou pozornost. Zpracované plány bojové pohotovosti byly reálné a vojska prokázala schopnost rychle a organizovaně vyjít do stanovených prostorů.

Důsledky působení pravicových sil v oblasti bojové pohotovosti byly v ČSLA v r. 1971 prakticky likvidovány a ČSLA se stala opět plnohodnotnou součástí armád států Varšavské smlouvy.